

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Miras Hukuku - (31.03.2026) – 2. Dönem - 5. Hafta - 2. Ders

A-) Tereke Yöneticilerinin Görev ve Yetkileri

Terekenin resmen yönetilmesine ilişkin 592. maddeyi açıkladım. 593. maddeye geçiyorum yavaş yavaş. 593. maddede de ne yapılmış? Görev, temsil ve sorumluluk kenar başlığı altında tereke yöneticilerinin görevlerine, temsil yetkilerine ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler getirilmiş.

Önce 593. maddenin 1. fıkrasını (devamındaki bentleri hariç tutarak) okuyayım:

“Terekeyi resmen yöneten sulh hâkimi veya onun yönetimle görevlendirdiği kimse, resmen yönetme sebeplerinin ortadan kalkmasına ya da paylaştırmaya kadar, terekeyi hak sahiplerinin haklarının kaybına meydan vermeyecek biçimde iyi bir yönetici gibi özenle yönetmek ve özellikle aşağıda yazılı işleri görmekle yükümlüdür:

...”

Ben öğrenci olsam neyin altını çizerim? Özellikle ifadesinin altını çizerim. Yani burada sayılan 7 bentteki işlemler ne değiller? Sınırlı sayıda değiller.

Tereke yöneticilerinin görevleri, adı üzerinde terekeyi yönetmek. Peki terekeyi yönetirken ne yapacaklar? Daha önce söylediğim gibi bir defa daha önce terekenin yazımı yapılmamışsa bunu yapmakla yükümlüler (TMK m. 593/f. 1, b. 1). Ayrıca terekenin korunması için gereken önlemleri almakla yükümlüler (TMK m. 593/ f. 1, b. 2). Örneğin mühürleme yapılmamışa mühürlemeyi sağlamakla yükümlüler.

Mirasçılarının menfaatlerine veya iyi bir yönetimin gereklerine uygun düştüğü takdirde terekedeki malların satılması konusunda görevli ve yetkililer (TMK m. 593/ f. 1, b. 3). Örneğin kişinin tarlada ürünü var. Toplatılıp satılmadığı takdirde çürüyecek. Ya da diyelim ki süt ürünleri var. Satılmadığı takdirde bozulacak.

İyi bir yönetimin gereklerine uygun olduğu için bu gibi malların satılması gerekir.

Mirasbırakanın alacaklarını tahsil edecekler, borçlarını ödeyecekler, değil mi? (TMK m. 593/b. 4). Mirasbırakanın bazı vasiyetleri var diyelim. Örneğin okuyan şu çocuğa şu kadar para ödensin gibi. Veya yanımda çalışanlara şu kadar, örneğin 3 ay boyunca ücretleri ödensin gibi. Böyle mirasçıların yasal haklarını zedelediği anlaşılan birtakım tutarlarda birtakım vasiyetleri var. Bunları sulh hukuk hâkiminin izni ve asliye hâkiminin onayı ile yerine getirecekler. Kanun koyucu şöyle diyor m. 593/f. 1, b. 5'te:

“Mirasçılarının yasal haklarını zedelediği anlaşılan vasiyetlerin, sulh hukuk hâkiminin izni ve asliye hâkiminin onayı ile yerine getirilmesi,”

Mirasbırakanın kendi kasasında ya da banka kasasında paraları veya banka hesabında gelir getirmeyen birtakım paraları var. Bunların ne yapılmasını istiyor kanun koyucu?

TMK m. 593/f. 1, b. 6'yı okuyalım:

“Terekeye ait paraların faiz getirmek üzere Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen bir bankaya yatırılması veya bu paralarla Devlet tahvili alınması ...”

Hükmün devamında da:

“... ve yeterli güvencesi bulunmayan yatırımların güvenceli yatırımlara dönüştürülmesi.”

Yani kanun koyucu yeterli güvencesi bulunmayan yatırımların da güvenceli yatırımlara dönüştürülmesini istiyor. Bu konuda mahkeme takdir yetkisini nasıl kullanacak, gerçekten de kolay değil. Bir bilirkişiden görüş alarak hareket etmesi gerekir.

Terekede ticarethane varsa, imalathane varsa, başka bir ticari işletme varsa bunların olduğu gibi sürdürülmesi gerekir. Ama bunları sürdürmede yarar yoksa, tam tersine sürdürmek giderek birtakım zararlara sebebiyet veriyorsa, o zaman da bunların tasfiyesine gidilmesi gerekir. Bu da 593. maddenin 1. fıkrasının 7. bendinde düzenlenmiş bulunuyor.

“Terekede ticarethane, imalâthane veya başka bir işletme varsa, bunların olduğu gibi sürdürülmesi; sürdürmede yarar yoksa, tasfiyesi için gerekli önlemlerin alınması.”

Ayrıca bu görevler ne zamana kadar sürecek? Resmen yönetme sebeplerinin ortadan kalkmasına ya da paylaştırmaya kadar. Uygulamada biz genellikle uyuşmazlık bulunan ilişkilerde bu görevlerin paylaşmaya kadar gittiğine tanık oluyoruz.

Şimdiye kadar tereke yöneticilerinin görevlerinden söz ettik. Gelelim temsile.

B-) Tereke Yöneticilerinin Temsil Yetkisi

Tereke yönetilirken, mirasçılar aleyhine birtakım davalar açılabilir veya mirasçılar ad ve hesabına birtakım davaların açılması gerekebilir. Örneğin bir taşınmaz var. Taşınmazın içinde kiracı var. Kiracı, kira bedellerini ödemiyor veya kira sözleşmesine öylesine aykırılıklarda bulunuyor ki taşınmazın tahliyesi gerekiyor. O zaman bir dava açacağız.

Ya da mirasbırakanın başka birtakım sözleşmelerden kaynaklanan alacakları var (murise borçlu olan kişinin borcu bir para borcu olabilir, paradan başka bir şey verme veya yapma veya yapmama borcu olabilir) bunların aynen ifası, bunların aynen yerine getirilmesi için, yani bunlara dair alacakların tahsili için birtakım davaların açılması gerekebilir, icra takiplerinin yapılması gerekebilir.

Ayrıca miras ortaklığı aleyhine açılan davalar veya yapılan icra takipleri de söz konusu olabilir. Bütün bunlarda tereke yönetiminin nasıl bir sorumluluğu var? Nasıl bir gücü, kudreti var? Temsil yetkisi var. 593. maddenin 2. fıkrasına bakıyoruz:

“Tereke yöneticisi, görevine giren hususlarda miras ortaklığının temsilcisi olup, ...”

Dikkat bu temsilci hangi temsilciden farklı? Ben öğrenci olsam hemen bu hükmün kenarına not alırım. Derim ki, m. 593/f. 2 ≠ m. 640/f. 3'e. Bakınız bu TMK m. 640/f. 3 miras ortaklığına ilişkin bir hükümdür ve şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Mirasçılardan birinin istemi üzerine sulh mahkemesi, miras ortaklığına paylaşmaya kadar bir temsilci atayabilir.”

Buradaki durum m. 640/f. 3'teki durumdan farklı.

Şimdi TMK m. 593/f. 2'yi okumaya devam ediyorum:

“Tereke yöneticisi, görevine giren hususlarda miras ortaklığının temsilcisi olup, ortaklık aleyhine açılan davalarda ve yapılan icra takiplerinde ortaklığı temsil eder ve gereken hâllerde ortaklık adına dava açmaya, icra takibinde bulunmaya, davadan feragate, kabule, sulh olmaya ve tahkime yetkilidir; ...”

Bakınız görüyor musunuz? Son derece güçlü bir statüde tereke yöneticileri. Normal şartlar altında sıradan bir vekilin böylesine yetkileri yoktur, değil mi? Özel yetki vermek gerekir avukata.

Kanun koyucu diyor ki: Davadan feragat için, kabul için, sulh olmak için tereke yöneticileri yetkilidir. Hatta tahkime de yetkilidir.

Tahkimi siz üçüncü sınıfta Medenî Usul Hukuku derslerinde gördünüz. Belli ölçüde biliyorsunuzdur. Tahkim, kişilerin tahkime elverişli uyuşmazlıklarda, uyuşmazlıklarını atayacakları hakemler eliyle çözüme kavuşturmasıdır. Tahkim heyeti kararı da, herhangi bir mahkeme kararı gibi icra kabiliyeti olan bir karardır.

Davacı kendi hakemini seçer, davalı kendi hakemini seçer, davacı ve davalı hakemi de kendilerini atayan taraflardan bağımsız olarak, bir üçüncü hakemi, başhakem olarak atarlar.

Her üç hakemin de tarafsız ve bağımsız olması şarttır, kaçınılmazdır. Bu anlamda onlar özel bir yargılama hizmeti sunarlar diyebiliriz.

Uygulamada genellikle üç hakem görev yapar. Üç hakemin yargılama-sında uyuşmazlık çözüme kavuşturulur (Tahkim sözleşmesinde tek bir hakemin atanacağı kararlaştırılmış ise yargılama tek hakem eliyle yapılabilir).

Yine avukatlar devrededir. Onlar davada, müvekkillerini temsil ederler. Yine yargılama makamına sundukları tüm dilekçeler gibi; dava dilekçesi, cevap dilekçesi, beyan dilekçeleri gibi ya da gerekirse bilirkişi ataması gibi tüm yargılama süreci birebir uygulanır diyebiliriz.

Sadece ve sadece yargılamada, yargılamayı yapacak olanlar hâkim değil de taraflarca seçilmiş hakem sıfatına sahip olan kişilerdir. Bunların hukukçu olması bile şart değildir.

C-) Tereke Yöneticilerinin Sorumluluğu

Aklınızdan şu soru geçecektir: Tereke yöneticileri terekeyi yönetirken birtakım zararlar verirlerse, birtakım hatalı kararlar verirlerse, onlar bu zararlardan sorumluluk altındalar mı, değil mi? O noktada da kanun koyucu diyor ki, vesayetteki sorumluluk rejimine dair düzenlemeler tereke yöneticileri bakımından da geçerlidir.

Son fıkrasını okuyorum 593. maddenin:

“Terekenin resmen yönetilmesinde, sulh hâkimi ile yöneticinin işlemleri konusunda, niteliklerine uygun olduğu ölçüde, vesayete ilişkin hükümler uygulanır.”

Terekenin resmen yönetilmesinde, sulh hâkimi ile yöneticinin işlemleri konusunda, niteliklerine uygun olduğu ölçüde yani kıyasen, hangi hükümler uygulanır? Vesayete ilişkin hükümler uygulanır.

Vasinin sorumluluğu var, vasinin sorumluluğunun yeterli olmadığı noktada Devletin ikincil (tâli) sorumluluğu var. Hâkimin sorumluluğu yok mu? O da var ama hâkimin doğrudan doğruya sorumluluğundan söz etmiyoruz. Önce Devletin sorumluluğundan söz ediyoruz ondan sonra Devletin kusurlu olan hâkime rücu ihtimalinden söz ediyoruz. Birinci sınıfta bu kuralları konuşmuştuk daha fazla detayına girmiyorum. Bu kuralları kıyasen uygulayacağız.

D-) Mirasçılarının Saptanmasına İlişkin Önlemler

Şimdi hatırlarsanız son mirasçı devlettir, değil mi? Ama bir kişinin son mirasçısının Devlet olabilmesi için de geride başka hiçbir mirasçının kalmaması gerekir. Bir de kişinin mirasçılarının bilinmemesi söz konusu olabilir değil mi? Acaba mirasçılar kimdir?

Buna dair saptamalar bakımından da Medenî Kanunumuz birtakım düzenlemeler getiriyor. Şimdi bunlara zaman ayıracağız. Arkasından vasiyetnamelere ilişkin süreçlere ve de mirasçılık belgesine zaman ayırmamız gerekiyor.

E-) Mirasçılarının Belirlenmesi (ve Devletin Mirasçılığı)

Şimdi kanun koyucu diyor ki evet belki Devlet mirasçı olacak. Ama mahkeme önce mirasçıları saptamaya çalışacak. Şöyle ki:

TMK m. 594'e göre:

“Mirasbırakanın mirasçısı bulunup bulunmadığı veya mirasçılarının tamamı bilinmiyorsa, sulh hâkimi uygun araçlarla ve bir ay ara ile iki defa ilân yapıp hak sahiplerini son ilândan başlayarak en geç bir yıl içinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye çağırır.

İlân süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse, miras sebebiyle istihkak davası açma hakkı saklı kalmak üzere miras Devlete geçer.”

Mirasçıları saptamak için mahkemenin ne yapması gerekiyor? İki ilan vermesi gerekiyor. Sulh hukuk mahkemesi mirasçıların bulunup bulunmadığını bilmiyorsa veya mirasçıların tamamının kimler olduğunu bilmiyorsa, uygun araçlarla ne yapacak? Bir ay ara ile iki defa ilanda bulunacak.

Bu uygun araçla ilandan maksat, hayatın doğal akışında, olayların birçoğunda bu ilanların tirajı yüksekçe olan bir gazetede yayımlanmasıdır. İki kez ilana çıkılacak. İlanlar arasında bir ay süre olacak. Ve ikinci ilandan itibaren bir yıl süre verilecek. Ve en geç bir yıl içerisinde hak sahiplerinin ortaya çıkması istenecek.

İkinci ilandan itibaren bir yıl içerisinde hak sahipleri ortaya çıkmazsa yani mahkemenin kapısını çalıp, “Bizler de mirasçiyiz. Bizler de mirasçılık sıfatımızı nüfus kayıtlarıyla veya şu belgelerle ispat ediyoruz!” demedikleri takdirde ne olacak? Mahkeme böyle bir durumda mirasçı bulunmadığı tespitinde bulunacak. Herhangi bir mirasçısının söz konusu olmadığını tespit edecek. Ve terekenin kime intikal etmiş olduğuna karar verecek? Başka mirasçı olmadığına göre elbette mahkeme son mirasçının devlet olduğunu tespit etmiş olacak.

Ama içinizden şu soru geçecektir: “Hocam diyelim ki mirasçıları vardı ama onları ilanları görmediler. Hatta çeşitli sebeplerle ölümünden dahi haberdar değildiler. Ve mirasçı kim oldu? Devlet oldu. Ne yapacağız?”

Gerçek hak sahipleri yarın bir gün ortaya çıkarlarsa ne yapacaklar? Miras sebebiyle istihkak davası açacaklar. Miras sebebiyle istihkak davası açma hakları saklı kalmak üzere miras Devlete intikal edecek. Bunu zaten nerede görüyoruz biz? 594. maddenin 2. fıkrasında görüyoruz:

“İlân süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse, miras sebebiyle istihkak davası açma hakkı saklı kalmak üzere miras Devlete geçer.”

İlân süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse, örneğin nüfus kütüklerine yazılar yazdı, nüfus kütüklerinden de herhangi bir şekilde yanıt alamadı veya hukuki değeri olan tatmin edici bir yanıt alamadı, mirasçıların miras sebebiyle istihkak davası açma hakkı saklı kalmak üzere miras Devlete geçer.

F-) Vasiyetnameye İlişkin Önlemler

Şimdi geldik nereye? Şimdi geldik vasiyetnameye ilişkin önlemlere, vasiyetnameye ilişkin işlemlere ve vasiyetnamelere ilişkin işlemlerden sonra da mirasçılık belgesine ilişkin sürece yani uygulamada yerleşmiş deyimi ile veraset ilamına ilişkin sürece.

Önce neyi ele alalım? Önce vasiyetnameye ilişkin önlemlere bakalım.

Şimdi normal şartlar altında genellikle uygulamada neye rastladığımızdan söz ettik? Resmî vasiyetnameye rastladığımızdan söz ettik. El yazılı vasiyetnameye daha az rastladığımızdan söz ettik. Şifahi vasiyetname ise zaten son derece nadiren karşımıza çıkar.

Şimdi bir resmî vasiyetname varsa mesele kolay. Zaten ilgili görevliler, resmi memurlar gereğini yapmak durumundalar. Uygulamada da en çok resmî vasiyetnameleri kimlerin düzenlediğini söyledik? Noterlerin düzenlediğini söyledik. Noterlik Kanunu’nda 69. madde var. Kenar başlığı *“Vasiyetname ve ölüme bağlı tasarruflarla ilgili işler”*. Miras sözleşmesi de söz konusu olabilir, değil mi? –Bu madde diyor ki:

“Noterler açık veya kapalı olarak verilen vasiyetnameleri saklarlar ve buna dair bir tutanak düzenlerler.

Gerek bu suretle saklanan vasiyetnameleri, gerek noterler tarafından düzenlenen sair ölüme bağlı tasarrufları, - yani baktığınız zaman vasiyetnameleri veya miras sözleşmelerini, - yapanların ölümü halinde bilgi verilmesi için, durumu bunların kayıtlı oldukları nüfus dairelerine yazı ile bildirirler.”

Yani kişi gitti noterde bir resmî vasiyetname yaptı. Noter diyecek ki *“Ey ilgili nüfus idaresi, falanca şahıs geldi, bil ki burada vasiyetnamesi var. Ölünce bana bildir ki gereğini yapabileyim!”*

Ya da kişi notere gitti kendi başına yaptığı bir el yazılı vasiyetnameyi muhafaza etmesi için ona tevdi etti. Yine aynı şekilde noter diyecek ki *“Ey ilgili nüfus idaresi, filanca kişi geldi, bende vasiyetnamesi var. Ölünce durumu bana bildir ki ben de gereğini yapayım!”*

Yani noter her iki olasılıkta da ilgili nüfus idaresine bu yönde bir bildirimde bulunacak. Yarın öbür gün de vasiyetname yapan kişi vefat ettiğinde nüfus idaresi durumu notere bildirecek, noter de gereğini yapacak.

Peki gereği ne? O da 69. maddede yazıyor. Nüfus kütüğündeki memur kütüğe ölü kaydını düşerken noterin kendisine yıllar önce yaptığı bildirimini gördü. Dedi ki örneğin Beşiktaş şu numaralı noterinde bu kişinin vasiyetnamesi varmış, durumu notere bildireyim. Notere bildirdi. Peki, ardından ne olacak? Noterlik Kanunu 69/f. 2:

“Noterler, nüfus idaresi tarafından ölümün ihbarı veya resmi bir belge ile isbatı halinde, yetkili sulh hâkimine verilmek üzere, dairelerinde saklı bulunan vasiyetnamelerin ve noterlikçe düzenlenmiş ölüme bağlı tasarruf senetlerinin onaylı örneklerini, - kendisini değil, aslını değil onaylı örneklerini - Cumhuriyet Savcılığına tevdi ederler.”

Hocam Cumhuriyet Savcısı ne yapacak? dediğinizi duyar gibiyim. Elbette o da vasiyetnameyi yetkili sulh hukuk mahkemesine tevdi edecek. Yani mirasbırakanın son yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesine.

Peki. Demek ki ortada böyle bir resmî vasiyetname varsa, miras sözleşmesi varsa, noterde re’sen düzenleme şeklinde yapılan veya notere tevdi edilen bir el yazılı vasiyetname varsa zaten 69. madde devrede.

Peki biz şimdi TMK m. 595’e bir bakalım. Bu hükme göre:

“Mirasbırakanın ölümünden sonra ele geçen vasiyetnamesinin, geçerli olup olmadığına bakılmaksızın he-men sulh hâkimine teslim edilmesi zorunludur.

Vasiyetnameyi düzenleyen veya muhafaza eden görevli ya da mirasbırakanın arzusu üzerine saklayan veya başka surette ele geçiren ya da ölenin eşyası arasında bulan kimse, ölümü öğrenir öğrenmez teslim görevini yerine getirmekle yükümlüdür; aksi takdirde bu yüzden doğacak zarardan sorumludur.

Sulh hâkimi, teslim edilen vasiyetnameyi derhâl inceleyerek, gerekli koruma önlemlerini alır; olanak varsa ilgilileri dinleyerek terekenin yasal mirasçılara geçici olarak teslimine veya resmen yönetilmesine karar verir.”

Fıkra 1’den başlayarak devam edelim: Mirasbırakanın ölümünden sonra bir vasiyetname ele geçebilir. Kişi zaten hastanede tedavi edilmekteydi, ölümünün yakınlaştığını hissetti ve bir el yazılı vasiyetname kaleme aldı. Orada çantasının içine koydu.

Ya da yıllar önce bir el yazılı vasiyetname yapmıştı, kendi kişisel kasasında ya da bankadaki kiralık kasasında muhafaza etmekteydi. Veya bir dostuna emanet etmişti. “Benim ölümümde bunu lütfen götürün, ilgili makamlara sunun!” demişti. Değil mi? Çeşitli ihtimaller var.

Kanun koyucu diyor ki, mirasbırakanın ölümünden sonra böyle bir vasiyetname ele geçerse, geçerli olup olmadığına bakılmaz. Vasiyetnameyi bulan kişi, geçerli olup olmadığına bakmaksızın, onu sulh hukuk mahkemesine tevdi etmekle yükümlüdür diyor.

Aynı şekilde ne yapıyor kanun koyucu 595. maddenin 2. fıkrasında? Yine Noterlik Kanunu’nun 69. maddesine paralel şekilde şu düzenlemeyi yapıyor:

“Vasiyetnameyi düzenleyen veya muhafaza eden görevli ya da mirasbırakanın arzusu üzerine saklayan veya başka surette ele geçiren ya da ölenin eşyası arasında bulan kimse, ölümü öğrenir öğrenmez teslim görevini yerine getirmekle yükümlüdür; aksi takdirde bu yüzden doğacak zarardan sorumludur.”

El yazılı vasiyetnameyi biliyorsunuz mutlaka notere tevdi etme yükümlülüğü yok. Kişi el yazılı vasiyetnamesinin bir dostuna da emanet etmiş olabilir. Ya da hiç kimseye emanet etmemiş kasasında veya bir çekmecede saklamış olabilir.

Kanun ne diyor? Başka surette ele geçiren ya da ölenin eşyası arasında bulan kimse, şu ya da bu şekilde artık kim ele geçirdiyse, bu kişi ölümü öğrenir öğrenmez teslim görevini yerine getirmekle yükümlüdür diyor kanun koyucu. Aksi hâlde bu yüzden doğacak zararı gidermekle yükümlüdür. Yani vasiyetnameyi bulan kişi bunu teslim etmemesinin yarattığı bir gecikme veya bunu teslim etmemesinin yarattığı bir imkânsızlık ortaya çıkarsa, bu gecikmenin yarattığı zararlardan, bu imkansızlığın yarattığı zararlardan sorumludur diyor kanun koyucu.

Arkasından gelen 2. fıkra tabii tahmin edileceği üzere söz konusu vasiyetnamenin sulh hâkimine tevdi edilmesinden sonraki aşamaları düzenliyor.

Sulh hâkimi bunu derhâl incelemekle yükümlü. Derhâl gerekli koruma önlemlerini almakla yükümlü. Olanak varsa ilgilileri dinleyecek ve terekenin geçici olarak yasal mirasçılara teslimine veya şartları varsa resmen yönetilmesine de karar verebilecek.

Demek ki sulh hâkimi kendisine vasiyetname teslim edildiğinde bunu derhâl inceleyecek, gerekli koruma önlemlerini alacak. Hem vasiyetnamenin korunması bakımından hem de varsa terekenin korunması bakımından. Olanak varsa ilgilileri dinleyecek. Terekenin yasal mirasçılara geçici olarak teslimi için gereken kararı verecek veya baktı ki resmen yönetimin şartları oluşuyor, resmen yönetimine karar verecek.

Tamam vasiyetnameyi sulh hukuk hâkimi açtı, okudu, baktı, süratle atılması gereken adımları attı bunların ardından vasiyetname orada duracak mı?

Vasiyetname bir mahkemenin tozlu raflarında kaybolup gidecek mi? Elbette kaybolup gitmeyecek. Vasiyetnamenin açılıp okunması gerekecek. Geçmişte resmî vasiyetnameyi ve el yazılı vasiyetnameyi anlattığımda buna belli ölçüde değinmiştim. Ama şimdi tekrar hatırlatmam gerekiyor.

TMK m. 596'dayız:

“Vasiyetname, geçerli olup olmadığına bakılmaksızın tesliminden başlayarak bir ay içinde mirasbırakanın yerleşim yeri sulh hâkimi tarafından açılır ve ilgililere okunur.

Bilinen mirasçılar ve diğer ilgililer vasiyetnamenin açılması sırasında diledikleri takdirde hazır bulunmak üzere çağrılır.

Mirasbırakanın sonradan ortaya çıkan vasiyetnameleri için de aynı işlemler yapılır.”

Kanun koyucu bir defa bir süre öngörüyor: Bir ay. Ama bu süreye ilişkin hüküm bir düzen hükmüdür diyoruz. Yani vasiyetname 2 ay sonra açılıp okunsa ne olur? Önemli değil. Üç ay sonra açılıp okunsa ne olur? Önemli değil. Bu bir düzen hükmüdür diyoruz.

Kanun koyucu diyor ki sulh hukuk mahkemesi, vasiyetname kendisine teslim edildikten sonra bir ay içerisinde vasiyetnamenin geçerli olup olmadığına bakmaksızın, bir şekil sakatlığı var mı, yok mu herhangi bir araştırma yapmaksızın, vasiyetnameyi ilgililerin huzurunda açıp okumak zorunda. Belki o vasiyetname çeşitli sebeplerle sakat olan bir vasiyetname. Değil mi? Noterde yapılmış ama noter atılması gereken adımları olması gereken şekilde atmamış. Ancak sulh hukuk mahkemesi buna bakmaksızın vasiyetnameyi açıp okuyacak.

Aslında daha önceden açtı zaten, gördü. Kapalı olan bir şey varsa dahi bunu açtı gördü. Şimdi bu vasiyetnamenin kendisine tevdi edilen suretini muhafaza edecek, ya da örneğin mahkemeye kişinin el yazılı vasiyetnamesinin aslı tevdi edilmişse, o zaman vasiyetnamenin aslını mahkemenin kasasına koyacak. Onu korumak için gerekli önlemleri alacak.

Arkasından dediğimiz gibi, kendisine teslim tarihinden itibaren, prensip itibarıyla bu bir düzen hükmüdür, bir ay içerisinde ilgilileri davet ederek vasiyetnamenin okunmasını sağlamak üzere harekete geçecek. Bakınız diyor ki kanun koyucu m. 596/f. 1’de:

“Vasiyetname, geçerli olup olmadığına bakılmaksızın tesliminden başlayarak bir ay içinde mirasbırakanın yerleşim yeri sulh hâkimi tarafından açılır ve ilgililere okunur.”

İlgililer kimler? Kanun koyucu diyor ki:

“Bilinen mirasçılar ve diğer ilgililer vasiyetnamenin açılması sırasında diledikleri takdirde hazır bulunmak üzere çağrılır.”

Demek ki mirasçılarının veya diğer ilgililerin mutlaka bulunması şart değil. Kimse gelmese dahi sulh hâkimi daha önce bildirdiği gün ve saatte söz konusu vasiyetnamenin açılıp okunmasını sağlayacak. Bu konuda gereken işlemleri yapacak.

İlgililer kimler? Atanmış mirasçılar ilgililer arasına girer, değil mi? Tabii ilgililer ifadesini kapsamına vasiyet alacaklıları da girer. Vasiyet alacaklıları mirasçı sıfatına sahip değildir ama onlar da ilgililer kategorisine girer.

Kanun koyucu bir fıkra daha yaratmış. Hükmün 3. fıkrasında diyor ki: Bir vasiyetname ortaya çıktı. Bunun için açılıp okunma süreci katedildi. Ama arkasından bir veya daha fazla vasiyetname daha ortaya çıktı. Çünkü mirasbırakan çeşitli zaman dilimlerinde farklı vasiyetnameler yapmış olabilir. Bunlarla daha öncekilerden rücu etmiş olabilir, bunlarla daha öncekileri tamamlamış olabilir. Bunlar yorum meselesidir. O zaman her bir vasiyetname için ilgili işlemin tekrar gerçekleştirilmesi yani bu açılıp okunma işleminin gerçekleştirilmesi gerekiyor.

Peki açılıp okundu. Hakikaten de tespit edebildiği mirasçıları çağırdı. Tespit edebildiği vasiyet alacaklılarını çağırdı. Örneğin mirasbırakan vasiyetnamesinde *“Ben Darüşşafaka Cemiyeti’ni 1/4 oranında mirasçı atıyorum!”* dedi. Darüşşafaka Cemiyeti’ni saptamak mümkün, değil mi? Böyle belirli kurumu vasiyetnamenin açılması ve okunması sürecine çağırmak mümkün, değil mi?

Ya da örneğin adıyla, soyadıyla, adresiyle, TC kimlik numarasıyla şu şahsa şu taşınmazımı bırakıyorum dedi mirasbırakan. Bu şahsın da saptanıp çağrılması mümkün.

Şimdi kanun koyucu diyor ki bu vasiyetname açıldı okundu, açılıp okunduktan sonra ilgililere vasiyetnamenin ilgili kısımlarının suretleri ne yapılacak? Bir tutanakla sunulacak. Bakınız TMK m. 597 *“İlgililere tebliğ”* kenar başlığı altında:

“Mirasta hak sahibi olanların her birine gideri terekeye ait olmak üzere, vasiyetnamenin kendilerine ilişkin kısımlarının onaylı bir örneği hâkim tarafından tebliğ edilir.”

Dikkat, kendilerine ilişkin kısımlarının onaylı bir örneği diyor kanun koyucu. Ama uygulamada eğri oturup doğru konuşacaksa neredeyse her zaman vasiyetnamenin tamamının onaylı bir örneğinin ilgililere tebliğ edildiğine tanık oluyoruz. Tamamının onaylı bir örneği hâkim tarafından ilgililere tebliğ ediliyor. Yasal ya da atanmış mirasçıya, vasiyet alacaklısına tebliğ ediliyor.

İçinizden şu soru geçebilir, diyebilirsiniz ki: Hocam bazı ilgililerin de adresleri saptanamayabilir. Ne yapacağız? O zaman da kanun koyucu ilgililere nasıl bir tebliğden bahsediyor? İlan yoluyla tebliğden bahsediyor. Medenî Kanunumuzun 597. maddesinin 2. fıkrası.

“Nerede olduğu bilinmeyenlere vasiyetnamenin kendilerine ilişkin kısımları ilân yolu ile tebliğ olunur.”

G-) Mirasçılık Belgesi ve Geçersizliği

Şimdi geldik nereye? Mirasçılık belgesine. TMK m. 598’i bir okuyalım kulağımızda kalsın:

“Başvurusu üzerine yasal mirasçı oldukları belirlenene, sulh mahkemesince (6217 sayılı ve 31.03.2011 tarihli Kanunun 19. maddesi ile eklenen ibare) “veya noterlikçe” mirasçılık sıfatlarını gösteren bir belge verilir.

Mirasçı atamaya veya vasiyete ilişkin ölüme bağlı tasarrufa mirasçılar veya başka vasiyet alacaklıları tarafından kendilerine bildirilmesinden başlayarak bir ay içinde itiraz edilmedikçe, lehine tasarrufta bulunan kimseye, sulh mahkemesince atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı olduğunu gösteren bir belge verilir.

Mirasçılık belgesinin geçersizliği her zaman ileri sürülebilir.

Ölüme bağlı tasarrufun iptaline ilişkin dava hakkı saklıdır.”

Mirasçılık belgesi karşımıza çeşitli şekillerde çıkacak. Bir defa bu yasal mirasçılık belgesi nereden alınabiliyor? Sulh hukuk mahkemesinden alınabiliyor. Noterler tarafından da artık verilebiliyor.

Ama bir vasiyetname varsa noterler ne yapamıyorlar? Mirasçılık belgesi veremiyorlar.

Sıradan bir ölüm halini düşünelim. Yani kişinin hiçbir ölüme bağlı tasarrufu yok. Kişi vefat etti. Mirasçılar sulh hukuk mahkemesinin kapısını çalabiliyorlar. Ve diyebiliyorlar ki: *“Örneğin babamız filanca vefat etti. Kimler mirasçıdır, lütfen bize kimlerin mirasçı olduğunu tespit eden bir belge verin.”*

Sulh hukuk mahkemesi nüfus kütüğündeki kayıtları esas alarak kimlerin kan hısmı, kimlerin sağ kalan eş, kimlerin evlatlık olduğunu saptayarak diyor ki: *“Bay Mirasbırakan vefat etmiştir. Sağ kalan eşi E vardır. E 1/4 oranında mirasçıdır. Zira altsoyu ile beraber mirasçı olmuştur. Çocuğu Ç1 vardır. Çocuğu Ç2 vardır. Bu örnekte 1/4 oranında sağ kalan eşi mirasçıdır, geri kalan 3/4 altsoy arasında eşit şekilde bölüştürülür. Ç1, 3/8 oranında mirasçıdır, Ç2, 3/8 oranında mirasçıdır.”* Sulh hukuk mahkemesi bu açıklamaları veya bunun benzeri açıklamaları içeren bir belge veriyor. Bunu da uygulamadaki adı mirasçılık belgesi eskiden beri yerleşmiş adı veraset ilanı.

Peki bu nasıl bir süreçtir? Çekişmesiz yargı işidir. Davacısı, davalısı yoktur. Uygulamada davacısı var deniyor ama sonuç itibari ile aslında bir çekişmeli yargılama işi değil.

O halde, bu belgenin aksi ispat edilebilir bir belge olması gerek. Bu belge aleyhine belgenin gerçeği yansıtmadığı ileri sürülebilir, değil mi? Zaten diyor ki TMK m. 598/f. 3:

“Mirasçılık belgesinin geçersizliği her zaman ileri sürülebilir.”

Örneklere geri gelelim. Bay M'nin gayrimeşru bir çocuğu var. Evlilik dışı bir çocuğu var. Sağlığında tanımamış. Sağlığında aleyhine babalık davası açılmamış. Ama biz basında defalarca örneğini gördük, değil mi? Özellikle varlıklı şahısların vefatlarından sonra aleyhlerine babalık davaları açılabilir. Mezarları açılıyor, feth-i kabir işlemleri

yapılıyor, DNA testleri yapılıyor, kişinin vefat edenin çocuğu olduğu saptanabiliyor. Mahkeme kararı kesinleşiyor.

Peki şimdi bu şahıs ne yapabilecek? Diyecek ki: “*Bir dakika, benim gıyabımda, benim yokluğumda aldığımız mirasçılık belgesinin geçersizliğinin tespiti için dava açıyorum. İptali için dava açıyorum!*”

Dolayısıyla bizim Medenî Kanunumuzda mirasçılık belgesinin alınmasının, veraset ilamı alınmasının bir çekişmesiz yargı işi olduğu aşikâr. Düşünsenize zaten noterler tarafından da verilebiliyor. Yani hiçbir yargılama faaliyetinde bulunma hak ve yetkisi olmayan bir kişi tarafından dahi verilebiliyor.

Dolayısıyla ister mahkeme tarafından çekişmesiz yargı işi olarak verilsin, ister noter tarafından verilmiş olsun mirasçılık belgesinin bir dava yoluyla aksini iddia etmek her zaman mümkün. Uygulamada yerleşmiş adıyla mirasçılık belgesinin iptali davasıyla bu her zaman mümkündür diyoruz.

Yasal mirasçılar bakımından mirasçılık belgesi alma işi daha kolay. Mahkemeye veya notere müracaat edecekler.

Ama atanmış mirasçılar var. Veya vasiyet alacaklıları var. Onlar ne yapacaklar? Vasiyetnameyi açan sulh hukuk mahkemesine müracaat edecekler.

Şimdi kanun koyucu diyor ki ilgililere tebliğinden itibaren bir ay içerisinde itiraz edilmezse, o zaman lehine tasarrufta bulunan kişiye sulh mahkemesince şartlarına göre örneğin atanmış mirasçı olduğunu gösteren atanmış mirasçılık belgesi verilebilir veya vasiyet alacaklısı olduğunu gösteren vasiyet alacaklısı belgesi verilebilir.

Gerçekten de TMK m. 598/f. 2 uyarınca:

“Mirasçı atamaya veya vasiyete ilişkin ölüme bağlı tasarrufa mirasçılar veya başka vasiyet alacaklıları tarafından kendilerine bildirilmesinden başlayarak bir ay içinde itiraz edilmedikçe, lehine tasarrufta bulunan kimseye, sulh mahkemesince atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı olduğunu gösteren bir belge verilir.”

E peki itiraz ederlerse? Mefhumu muhalifinden, zıt anlamından zaten ortaya çıkıyor. Yasal mirasçılar itiraz ettiler veya başka mirasçılar itiraz ettiler, vasiyet alacaklıları itiraz ettiler. Dediler ki: *“Bu vasiyetname bir rücu vasiyetnamesi ve geçersiz. Biz birinci vasiyetnameye göre vasiyet alacaklısıyız. Biz birinci vasiyetnameye göre atanmış mirasçısıyız. Bu ikinci vasiyetname geçersizdir. Birinci vasiyetname ayakta kalacaktır vs.”* Çeşitli sebeplerle, çeşitli gerekçelerle vasiyetnameye itiraz edilebilir.

O zaman ilgili kişilere atanmış mirasçılık belgesi verilemiyor. Ya da vasiyet alacaklısı belgesi verilemiyor. *Peki hocam ne zamana kadar verilemeyecek?* Merak etmeyin. Ölüme bağlı tasarrufların iptaline dair iddiası olan ölüme bağlı tasarrufun iptali davasını açacak. O dava sonuca bağlanıncaya kadar, o davada karar verilip karar kesinleşinceye kadar hiçbir şey yapılamayacak. Atanmış mirasçı belgesi alınamayacak veya vasiyet alacaklısı belgesi alınamayacak.

Peki bir ay içerisinde itiraz ettiler ve fakat ölüme bağlı tasarrufun iptali için süresinde, dava açılması için uyulması gereken sürelerde ne yapmadılar? Örneğin ölüme bağlı tasarrufun şekil eksikliği sebebiyle, ehliyetteki eksiklikler sebebiyle, ya da hukuka ve ahlaka aykırılık sebebiyle irade sakatlıkları nedeniyle iptali için davayı açmadılar.

Ne yapıyordu kanun koyucu? Mirasçılarını; ölümü, ölüme bağlı tasarrufun varlığını, ölüme bağlı tasarrufun iptaline dair sebebi öğrendikleri tarihten itibaren ne yapmasına imkân tanıyordu? Bir yıl içerisinde dava açmasına imkân tanıyordu, değil mi? TMK m. 559/f. 1 ne diyordu:

“İptal davası açma hakkı, davacının tasarrufu, iptal sebebini ve kendisinin hak sahibi olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinin, diğer tasarruflarda mirasın geçmesi tarihinin üzerinden, iyiniyetli davalılara karşı on yıl, iyiniyetli olmayan davalılara karşı yirmi yıl geçmekle düşer.”

İşte ölüme bağlı tasarrufa açılıp okunduğunda itiraz eden kişi kendi hak sahipliğini biliyor ve iptal sebebini de öğrenmiş ise bu bir

yıllık sürede davayı açmadıysa, o zaman bu ilgili şahıslara ne yapılabilecek? Atanmış mirasçı olduklarına dair belge verilebilecek. Veya vasiyet alacaklısı olduklarına dair belge verilebilecek.

Diğer bir ihtimal de şudur: İlgililere vasiyetname tebliğ edildi. İlgililer bir ay içerisinde hiçbir itirazda bulunmadılar. E o zaman ne yapılacak? Kişilere atanmış mirasçı olduklarını gösteren ya da vasiyet alacaklısı olduklarını gösteren bir belge verilebilecek.

Diyelim ki sulh hâkimi tarafından bu belgeler verildi. Peki bu belgeler kesin mi?

Yarın öbür gün o vasiyetname ile ilgili bir iptal davası açılabilir mi? Bir ay içerisinde itiraz etmediler ama yine de iptal davası açma hakları baki, değil mi? Biraz önce söyledik. Kişiler iptal sebebini ve kendilerinin hak sahibi olduklarını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içerisinde iptal davası açabiliyorlar.

Dolayısıyla bu noktada vasiyetname kendilerine tebliğ edilen yasal mirasçılarının, örneğin, kendilerine tebliğden itibaren bir ay içerisinde itiraz etmemiş olmaları üzerine, sulh hâkimi tarafından vasiyet alacaklılarına, atanmış mirasçılarının, vasiyet alacaklısı olduklarını gösteren, atanmış mirasçı olduklarını gösteren belgeler verilebilir. Ama yarın öbür gün mirasçılar ne yapabilirler? Bu belgelerin geçersizliğini iddia edebilirler.

Yani bu belgelerin dayanağını oluşturan o ölüme bağlı tasarrufların iptali gerektiğini iddia edebilirler. İlgili sürelerde ne yapabilirler? İptal davalarını açabilirler. İptal davalarını örneğin başarıyla sonuçlandırılırsa, o vasiyetnamenin örneğin şekil eksikliği ya da murisin ayırt etme gücünden yoksunluğu sebebiyle geçersiz olduğunu ispat ederlerse, bu konuda da mahkeme kararı kesinleşirse ne olacak?

Elbette o geçersiz vasiyetnameye dayalı olarak verilen atanmış mirasçılık belgesinin ya da vasiyet alacaklısı belgesinin geçersiz olduğu sonucuna varacağız.

Gerekirse bu belgeler için de bir geçersizliğin tespiti davası açılabilir mi? Açılabilir diyeceğiz.

Bakınız bu konuda da “*Mirasçılık belgesi*” kenar başlığını taşıyan TMK m. 598 özellikle son fıkrasında bize diyor ki:

“Ölüme bağlı tasarrufun iptaline ilişkin dava hakkı saklıdır.”

Yani bir ölüme bağlı tasarruf esas alınarak bir mirasçılık belgesi ya da vasiyet alacaklısı belgesi düzenlenmiş olabilir, ancak daha sonra bu belgelerin dayanağını oluşturan bu ölüme bağlı tasarruf iptal edilebilir. O halde böyle bir vasiyetnameye dayanılarak onun geçerli olduğu inancı ile verilmiş bulunan atanmış mirasçılık belgesinin veya vasiyet alacaklısı belgesinin de geçersizliğinin ileri sürülebileceği açık değil mi? Elbette.

Prof. Dr. İlhan Helvacı